

Rizo-, rizocàrpic, rizòfag, rizòfita, rizoforàcies, rizoide, rizoïa, -omatós, rizomorf, rizòpodes, rizotòmic, V. arrel

Roa men. 'llardó', segurament relacionat en una forma o altra amb ROSEGAR i la seva família, per l'aspecte del llardó, potser tret regressivament de roegó o roec (les formes menorquines de rosegó, rosec); o de rosa, participi de l'antic roure RODERE 'rosegat' («destruytes, roses, menjades», *CostTort* II, § 1, 4); cf. val. rosa «gra de dacsà fregit ---, tostón de granizo» (que AlCM posa a tort com a acc. § 5 del nom de flor ROSA).

Roada, roadella, V. ròs

*Roa*l hapax d'un doc de 1085: versemblant que sigui mala lectura de real («mancusos d'or rroals de València») i no deu ser subst. m, com diu AlCM, car el context mostra un adjectiu, segurament amb el sentit de 'real': en tot cas l'etimologia indica és fals, no sols l'etimologia: no hi ha tal mot aràbic *roab, sinó una confusió per ryb^o pron vulgarment róba^o. És veritat que Mateu i Llopis (*Glos.*, 180) diu haver llegit també unces rovals que data vagament de 1100, dada imprecisa a verificar; probablement aquest senyor (tan dolent en crítica com en ciutadania), dona dues dades falses, degudes a la mateixa interpretació errònia d'un sol text; més vagament encara, parla de rovalles (on hi pot haver confusió amb rovalla, per al qual veg. rova).

ROASSA, 'mena de dofí gros', del port. roez id, que ve probablement del port. ant. rabaz 'rapaç', 'destructor', i aquest del ll. RAPAX, -ACIS, 'rapaç', per les destrosses que fa a les xarxes dels pescadors. □ 1.ª doc : 1877.

El va usar Verdaguer en la 1.ª ed. de l'*Atl.* En el seu original de 1877 havia escrit «Càrrega y nau les ones engolren / y ab l'ona 'ls tiburons s'ho compariren / --- / Los tiburons aflayan carn humana / ---» (*Introd.*, 11b); pensant després que tiburón no era bon català, en l'ed. del mateix anys hi canvia el primer vers amb el nom cat. correcte, posant-hi «y ab elles los taurons ---» (vers 8b); i no permetent-ho en el segon vers el metre, ho canvià en les ruasses; però després degué pensar que amb això s'entendria que els dofins cercaven carn humana, cosa estranya a la naturalesa d'aquest mamífer marí, i, en l'ed. definitiva, de 1878, tragué ruasses, posant-hi cetacs. No ho havia recollit fins a llavors cap diccionari. Només el DAg posa «ruaça: la femella del tauró, tiburón» atribuint-ho a Blanes (no és del tauró sinó una mena de dofí); i, s. v. roassa, cita fragments de versos p. p. *La Renaixensa*, en l'any 1888: «no fassas com les roasses / que destrossan y se'n van», «en les xarxes no s'amallan roassar ni tiburons».

Escriví Ruyra en *Marines i Boscatges*, 1903: «Un ramat de dufins va venir a saltar al nostre voltant --- aquells peixassos de morro de porc varen ser la meua distracció --- — Sempre he sentit a dir que els dufins no feien mal a ningú. — Es dufins potser no [repliqua el pescador], però això no són dufins, sinó roasses de ses més grosses: sa pesta de ses mars costaneres, es

càstig des pescadors. Se tiren a ses xarxes per menjar-s'hi sa sardina, i, embornada per aquí, estrebada per allà, hi obren uns esvorancs que, a terra, costen sa mar de llàgrimes Mireu: si ara jo --- podia matar totes aquestes roasses, i ses seues companyes, de llevant i de ponent ---, no m'hi pensaria gaire» (*El Rem de Trenta-Quatre*, en *Pinya de Rosa* II, 43).

Després fou registrat per una ed. Salvat del Labèrnia, i per Vogel, que l'expliquen correctament com un «dofí gros ---», «Art Raubfisch: Delphin»; pel *DOrt.*, el vocab. d'Amades-Roig, 1926 (*BDC* xiv, 159), el *Dfa* i *AlCM*.

És evidentment el mateix mot que el port. roaz, que els diccs. moderns donen com a 'dofí' «golfinho», gall. arroaz (Sarmiento, *CatVGall.*, 82v, cf. p. 200), també cast. arroaz (Acad. 1884), del qual hi ha notícies més vagues (potser només cast. local de Galícia? o d'Andalusia). En portuguès ja es documenta en versos de P. d'Azevedo, l'any 1274, i a Galícia des de 1475; i Moraes el cita també d'Arraes (1587) i del *Foral de Setúbal*.

Ja H. Schuchardt va indicar l'etimologia en un ben documentat estudi de la *ZRPB*. xxxii, 84-85, i m'hi vaig adherir en l'article ARROAZ del *DCEC*. En efecte és ben conegut l'adj. port. antic rabaz amb la seva variant rotbaz: es troba sobretot en la combinació lobo robaz (Sá de Miranda, encara que alguna edició d'aquest ho canvia en lobaz; contaminats aquests pel verb robar/roubar). S'explica així per la combinació lobo rabaz, usat, p. ex., en la història de Jacob i Benjamí en els Inèdits d'Alcobaça del S. xiv. Això es contragué en part en lobrabaz (d'on labrobaz i després lladrobaz en lleonès antic). V. les meves cites en els articles LADRÓN i RAPAZ del *DCEC/DECH* (iv, 778a48 etc.). En l'última d'aquestes formes hi ha, junt amb la dissimilació de labials, la influència de ladrón.

És una etimologia evident en els aspectes semàntic i lexicològic, i l'única dificultat fonètica, la caiguda de la -b- en robaz > roaz es justifica, entre altres coses, per dissimilació entre les dues consonants labials, com ja indicaren Schuchardt i M-Lübke, *REW*, 7048; article que convé també consultar per les formes paral·leles alt-italianes que acaben de corroborar aquesta etimologia. Partint d'aquesta petita dificultat va provar Joaquim da Silveira de substituir aquesta etimologia (*Rev de Portugal* vi, 154-6; vii, 110-114, amb adhesió del *Dic Etim* de PMachado), a base d'una hipòtesi ben innecessària: un ll. imaginari *RODAX, -ACIS, derivat de RODERE 'rossegar': no solament improbable i inacceptable en l'aspecte lexical, sinó també pel costat semàntic, car el que fan els dofins i roasses, naturalment no és rosegat sinó destruir amb poderoses investides.

Com que els grans cetacs abunden molt més a l'Atlàntic que en el Mediterrani, s'explica que els nostres pescadors vagin apropiant-se el nom gallego-portuguès. La terminació de plural gallega -ces va ser presa per la nostra del plural femení, i sobre aquesta es degué formar un singular roassa. Un testimoni primerenc del mot en un text català es troba en l'*Atlas català* de